ভাৰতৰ উচ্চতম ন্যায়ালয়ত প্ৰতিবেদনযোগ্য

দেৱানী আপীল ক্ষেত্ৰাধিকাৰ

দেৱানী আবেদন নং ২০০২ চনৰ ৬৪৯২

অসম চৰকাৰ ....আবেদনকাৰীসকল

বনাম

বৰাক উপত্যকা ডি ইউ কৰ্মচাৰী সংস্থা........প্ৰতিবাদী

ৰায়

আৰ. ভি. ৰবীন্দ্ৰন, ন্যায়াধীশ

গুৱাহাটী উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ খণ্ড বিচাৰপীঠে ১৪.৬.২০০১ তাৰিখে প্ৰদান কৰা আদেশত ক্ষুব্ধ হৈ অসম চৰকাৰে বিশেষ অনুমতিৰ জৰিয়তে এই আবেদন দাখিল কৰিছে। সেই আদেশৰ জৰিয়তে খণ্ড বিচাৰপীঠে বিদ্বান একক বিচাৰপীঠে দেৱানী নিয়মৰ সংখ্যা ২৯৯৬-১৯৯৫-ৰ ২৩-১২-১৯৯৯ চনৰ আদেশ বাহাল ৰাখি প্ৰতিবাদীৰ লেখ আবেদনত অনুমতি দিয়ে আৰু ৰাজ্য চৰকাৰক কাছাৰ আৰু কৰিমগঞ্জ জিলা দুগ্ধ উৎপাদনকাৰী সমবায় লিমিটেডক (সংক্ষেপে 'কেএএমইউএল') অনুদানৰ জৰিয়তে বিত্তীয় সাহায্য অনুমোদন কৰিবলৈ আদেশ দিয়ে যাতে কে এ এম ইউ এলে ইয়াৰ কৰ্মচাৰীসকলক

নিয়মীয়াভাৱে মাহিলী দৰমহা, ভাত্তাসমূহৰ লগতে বকেয়া পৰিশোধ কৰিবলৈ সক্ষম হয়।

২. কে. এ. এম. ইউ. এল. হৈছে অসম সমবায় সমিতি আইন, ১৯৪৯ (সংক্ষেপে 'আইন') ৰ অধীনত পঞ্জীয়ন কৰা এখন সমিতি। প্ৰতিবাদী, কে. এ. এম. ইউ. এল.-ৰ শ্ৰমিকসকলক প্ৰতিনিধিত্ব কৰা ট্ৰেড ইউনিয়নে এখন লেখ আবেদন (অসামৰিক নিয়ম সংখ্যা ২৯৯৬-১৯৯৫) দাখিল কৰি দাবী কৰিছিল যে ৰাজ্য চৰকাৰে কে. এ. এম. ইউ. এল.-ক ইয়াৰ গৰু-ম'হ উন্নয়ন প্ৰকল্প চলাবৰ বাবে এখন সমবায় সমিতি হিচাপে গঠন আৰু পঞ্জীয়ন কৰিছিল; ইয়াৰ পৰিচালন সঞ্চালক (সদায়ে এজন চৰকাৰী কৰ্মচাৰী, প্ৰতিনিধি হিচাপে) ৰাজ্য চৰকাৰৰ দ্বাৰা নিযুক্ত কৰা হৈছিল; কে. এ. এম. ইউ. এল.-ৰ পৰিচালনা সঞ্চালকৰ পদটো ৰাজ্য চৰকাৰৰ সেৱা বিভাগৰ মুৰব্বীৰ সমপৰ্যায়ৰ পদ হিচাপে ঘোষণা কৰা হৈছিল; আৰু স্থাপন কৰাওঁতে কে. এ. এম. ইউ এল ৰাজ্য চৰকাৰৰ সমবায় বিভাগসমূহৰ লগতে পশুপালন আৰু কৃষি খণ্ডৰ পৰা ডেপুটেশ্যনত অনা হৈছিল; আৰু পৰ্য্যায়ক্ৰমে সেই কৰ্মচাৰীসকলক কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰ আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় দুগ্ধ উন্নয়ন ব'ৰ্ডৰ প্ৰতিনিধিসকলৰ সৈতে ৰাজ্য চৰকাৰে গঠন কৰা নিৰ্বাচন ব'ৰ্ডৰ জৰিয়তে নিজ নিজ বিভাগসমূহলৈ ঘূৰাই পঠোৱা হৈছিল আৰু সেইবোৰৰ ঠাইত চি. এ. এম. ইউ. এল.-ৰ দ্বাৰা কেন্দ্ৰীয় আৰু ৰাজ্য চৰকাৰৰ প্ৰতিনিধিৰে গঠিত বাছনি সমিতিৰ দ্বাৰা অন্য কৰ্মচাৰী নিযুক্তি দিয়া হৈছিল; সেই ৰাজ্য চৰকাৰে চি. এ. এম. ইউ. এল.-ৰ কৰ্মচাৰীৰ ধৰণত অনুমোদন জনাইছিল; ১৯৮২-৮৩ বৰ্ষৰ বাবে চৰকাৰে ব্যয় পূৰণ কৰিবলৈ চি. এ. এম. ইউ. এল.-ক অনুদানৰ জৰিয়তে বিত্তীয় সাহায্য আগবঢ়াই আছিলৰ; আৰু ১৯৯৪-৯৫ চনত ৰাজ্য চৰকাৰে সাত লাখ টকাৰ বিত্তীয় সাহায্য প্ৰদানত অনুমোদন

জনাইছিল। এইখিনি ধন মুকলি কৰি নিদিয়াৰ বাবে ১৯৯৪ চনৰ ডিচেম্বৰৰ পৰা চি. এ. এম. ইউ. এল.-এ ইয়াৰ কৰ্মচাৰীসকলক মাহিলী দৰমহা পৰিশোধ কৰা নাছিল। যুক্তি দৰ্শোৱা হৈছে যে কৰ্পোৰেটৰ আৱৰণ উঠাই সমবায় সমিতি হিচাপে পঞ্জীয়ন কৰা হৈছিল যদিও চি. এ. এম. ইউ. এল.-ৰ কাম-কাজ আৰু ব্যৱস্থাপনাৰ ওপৰত ৰাজ্য চৰকাৰৰ সকলো ধৰণৰ নিয়ন্ত্ৰণ আছিল আৰু সেয়েহে ইয়াক অসম চৰকাৰৰ এটা বিভাগ হিচাপে গণ্য কৰা উচিত। লগতে দাবী কৰা হয় যে চি. এ. এম. ইউ. এল.-ৰ কৰ্মচাৰীসকলৰ দৰমহা আৰু যাৱতীয়খিনি পাৰিশোধৰ বাবে ৰাজ্য চৰকাৰ দায়বদ্ধ আৰু অনুদানৰ পৰিমাণ উঠাই দিয়াটো যুক্তিসংগত নহয়। সেয়েহে প্ৰতিবাদীসকলে ১৯৯৪ চনৰ ডিচেম্বৰৰ পৰা কাৰ্যকৰী হোৱাকৈ কেএএমইউএলৰ কৰ্মচাৰীসকলৰ দৰমহা আৰু ভাত্তাসমূহৰ বকেয়া মুকলি কৰিবলৈ আৰু ভৱিষ্যতে প্ৰতি মাহে কেএএমইউএলৰ কৰ্মচাৰীসকলক দৰমহা আৰু ভাত্তাসমূহ অব্যাহত ৰখাৰ নিৰ্দেশনাৰ বাবে ৰাজ্য চৰকাৰৰ নিৰ্দেশনা বিচাৰিছিল। ৰাজ্য চৰকাৰ (উত্তৰদাতা নম্বৰ ১) আৰু ইয়াৰ বিষয়াসকল (উত্তৰদাতা নম্বৰ ২ৰ পৰা ৪)ৰ উপৰিও ভাৰত চৰকাৰ (উত্তৰদাতা নম্বৰ ৫) আৰু চি. এ. এম. ইউ. এল. আৰু ইয়াৰ পৰিচালন সঞ্চালকক (উত্তৰদাতা নম্বৰ ৬ আৰু ৭) লেখ আবেদনত পক্ষ হিচাপে অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছিল।

৩. ৰাজ্য চৰকাৰে এই আবেদনৰ বিৰোধিতা কৰিছিল। অন্যান্য বিষয়ৰ লগতে দাবী কৰিছিল যে কে. এ. এম. ইউ. এল.-ক ইয়াৰ বিভিন্ন উন্নয়নমূলক কাৰ্যকলাপত সহায় কৰাৰ বাবে অনুদান বৃদ্ধি কৰা হৈছিল; কেন্দ্ৰীয়ভাৱে পৃষ্ঠপোষকতা কৰা আঁচনিৰ অধীনত, ১৯৮১ চনৰ পৰা ১৯৮৬ চনৰ ভিতৰত কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰৰ দ্বাৰা অনুদান যোগোৱা আঁচনি সমহাৰৰ

ভিত্তিত কেন্দ্ৰীয় আৰু ৰাজ্য চৰকাৰৰ দ্বাৰা ৭০ শতাংশ ঋণৰ উপাদান আৰু ৩০ শতাংশ অনুদানৰ উপাদানৰ ভিত্তিত; যদিও ঋণৰ উপাদান চি. এ. এম. ইউ. এল.-ৰ দ্বাৰা পৰিশোধ কৰা হোৱা নাছিল, ৰাজ্য চৰকাৰে উন্নয়নমূলক কাৰ্যকলাপৰ উদ্দেশ্যে অনুদান অব্যাহত ৰাখিছিল; ৰাজ্য চৰকাৰেও কে. এ. এম. ইউ. এল.-ৰ দুগ্ধজাত সামগ্ৰীৰ আন্তঃগাঁথনিৰ বিকাশৰ বাবে ৪৩.৬০ লাখ টকা অনুদান দিছিল; এনে সহায়ৰ স্বত্বেও কে. এ. এম. ইউ. এল. নিষ্ক্ৰিয় হৈ পৰিছিল আৰু ইয়াৰ সকলো কাৰ্যকলাপ বন্ধ কৰি দিছিল আৰু তাৰ পিছত ৰাজ্যখনৰ দুগ্ধ উন্নয়ন বিভাগে শিলচৰ চহৰত নিজে গাখীৰ যোগান প্ৰকল্প চলাই আছিল; কোনো সময়তে, ৰাজ্য চৰকাৰে কে. এ. এম. ইউ. এল. বা আন কোনো একে ধৰণৰ সমিতিৰ নিয়োগকৰ্তাৰ দৰমহা বহন কৰিবলৈ কোনো অংগীকাৰ কৰা নাছিল বা সন্মত হোৱা নাছিল; যে কে. এ. এম. ইউ. এল.-এ ইয়াৰ নিয়োগকৰ্তা দৰমহা পৰিশোধ কৰিবলৈ নিজাকৈ পুঁজি আৰু সম্পদ সৃষ্টি কৰিব লগা হৈছিল; আৰু যিহেতু ৰাজ্য চৰকাৰ আৰু কে. এ. এম. ইউ. এল.-ৰ নিয়োগকৰ্তা মাজত কোনো সম্পৰ্ক নাছিল। ই চি. এ. এম. ইউ. এল.-ৰ নিয়োগকৰ্তা দৰমহাৰ বাবে কোনো পৰিমাণ বহন বা পৰিশোধ কৰিবলৈ দায়বদ্ধ নাছিল।

৪. বিদ্বান এজনীয়া বিচাৰপীঠে লেখ আবেদনখনৰ অনুমতি দিয়ে। তেওঁ কয় যে ৰাজ্য চৰকাৰে ইয়াৰ পশু চিকিৎসা বিভাগৰ জৰিয়তে অসমৰ বিভিন্ন জিলাত সংহত গৰু-ম'হ বিকাশ প্ৰকল্প (আইচিডিপি) হাতত লৈছে; আৰু উক্ত প্ৰকল্পৰ অংশ হিচাপে কাছাৰ জিলাৰ শিলচৰৰ ঘুঙ্গুৰত এখন আইচিডিপি ব্লক সৃষ্টি কৰা হৈছে; তাত গাখীৰ উৎপাদনকাৰীৰ ৩২ টা সমবায় গঠন কৰা হৈছে। আৰু সেই সমবায় সমিতিসমূহৰ শীৰ্ষ সংস্থা হিচাপে কে. এ. এম. ইউ. এল. গঠন কৰা হৈছিল; ৰাজ্য চৰকাৰৰ দুগ্ধ উন্নয়ন বিভাগে প্ৰতি

বছৰে কে. এ. এম. ইউ. এল.-ক ৰাজ্যিক বাজেটত নিৰ্ধাৰিত অনুদান যাচি আহিছে; ১৯৯৪ চনৰ পৰা ৰাজ্য চৰকাৰে অনুদান বন্ধ কৰাৰ কোনো ব্যাখ্যা বা কাৰণ দৰ্শোৱাত ব্যৰ্থ হৈছে; শিলচৰত দুগ্ধ উন্নয়ন প্ৰকল্প সম্পূৰ্ণৰূপে ৰাজ্য চৰকাৰৰ আঁচনি আছিল আৰু যিহেতু সেই প্ৰকল্পটো বন্ধ কৰা হোৱা নাই আৰু ১৯৮২-৮৩ চনৰ পৰা ১৯৯৪ চনলৈকে কে. এ. এম. ইউ. এল.-ক অনুদান প্ৰদান কৰাত কোনো বাধা প্ৰদান কৰা হোৱা নাছিল। ৰাজ্য চৰকাৰে অনুদানৰ পৰিমাণ অস্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰে। ফলস্বৰূপে, এজনীয়া বিচাৰপীঠে কৰ্মচাৰীসকলক বকেয়াৰ লগতে মাহিলী দৰমহা আৰু ভাত্তাসমূহ পৰিশোধ কৰাৰ বাবে গ্ৰান্ট-ইন-এইড মুকলি কৰি দিয়াৰ নিৰ্দেশ দিয়ে। বিশেষ অনুমতিৰ জৰিয়তে এই আবেদনত প্ৰত্যাহ্বানৰ সন্মুখীন হোৱা আদেশটো খণ্ড বিচাৰপীঠে নিশ্চিত কৰিছে। বিবেচনাৰ বাবে উত্থাপিত হোৱা একমাত্ৰ প্ৰশ্নটো হ'ল উচ্চ ন্যায়ালয়ে ৰাজ্য চৰকাৰক চি. এ. এম. ইউ. এল.য়ে যাতে ইয়াৰ কৰ্মচাৰীসকলৰ দা-দৰমহা আৰু অন্যান্য পৰিমাণসমূহ পৰিশোধ কৰিবলৈ সক্ষম হয় তাৰবাবে অনুদান মুকলি কৰিবলৈ দিয়া নিৰ্দেশটো ন্যায়সংগত আছিলনে।

৫. লেখ আবেদনত প্ৰতিবাদীৰ বিভিন্ন অভিমত, ৰাজ্য চৰকাৰৰ দ্বাৰা চি. এ. এম. ইউ. এল.-ৰ সমগ্ৰ বিত্তীয়, প্ৰশাসনিক আৰু কাৰ্য্যকৰী নিয়ন্ত্ৰণৰ বিষয়ে, যদিও সঁচা বুলি ধৰা হয়, তথাপিও সেই অভিব্যক্তিৰ অৰ্থৰ পৰিসৰৰ ভিতৰত ভাৰতীয় সংবিধানৰ ১২ নং অনুচ্ছেদৰ অধীনত চি. এ. এম. ইউ. এল.-ক 'ৰাজ্য' হিচাপে গণ্য কৰিব পাৰি। যদি ই এখন 'ৰাজ্য' হয়, নিয়োগকৰ্তা হিচাপে চি. এ. এম. ইউ. এল.-ৰ দ্বাৰা ইয়াৰ কৰ্মচাৰীসকলৰ যিকোনো মৌলিক অধিকাৰ উলংঘন কৰাৰ গোচৰ, কৰ্মচাৰীসকলে ভাৰতৰ সংবিধানৰ 226 নং অনুচ্ছেদৰ অধীনত এক লেখ

আবেদনৰ সহায় লৈ চি. এ. এম. ইউ. এল.-ৰ বিৰুদ্ধে সকাহ পোৱা বা সহায় লোৱাৰ অধিকাৰ আছিল। কিন্তু এটা কৰ্পোৰেট সংস্থা বা সমবায় সমিতিয়ে 'ৰাজ্য"ৰ সংজ্ঞাটোৰ উত্তৰ দিলে ইয়াক 'ৰাজ্য চৰকাৰ" কৰি তুলিব নোৱাৰে, এনে সংস্থাৰ কৰ্মচাৰীসকলো কোনো অসামৰিক পদৰ অধিকাৰী বা ৰাজ্য চৰকাৰৰ কৰ্মচাৰী হ'ব নোৱাৰে। সেয়েহে চি. এ. এম. ইউ. এল.-এ "ৰাজ্য" ৰ সংজ্ঞাৰ উত্তৰ দিব পাৰে, ইয়াৰ অৰ্থ এইটো নহয় যে ৰাজ্য চৰকাৰে ইয়াৰ কৰ্মচাৰীসকলৰ দৰমহা বহন আৰু পৰিশোধ কৰিবলৈ দায়বদ্ধ। কে. এ. এম. ইউ. এল. নিঃসন্দেহে অসম সমবায় আইন, ১৯৪৯-ৰ ব্যৱস্থাৰ অধীনত পঞ্জীয়ন কৰা এক সমবায়। উক্ত আইনৰ ৮৫ নং ধাৰাত উল্লেখ কৰা হৈছে যে প্ৰতিখন পঞ্জীভুক্ত সমবায়ক যি নামেৰে পঞ্জীয়ন কৰা হৈছে সেই নামেৰে এক কৰ্পোৰেট সংস্থা বুলি গণ্য কৰা হ'ব, যাৰ চিৰস্থায়ী উত্তৰাধিকাৰ আৰু এক সাধাৰণ মোহৰ থাকিব আৰু সম্পত্তি ধৰি ৰখা, চুক্তি কৰা, গোচৰ আৰু অন্যান্য আইনী কাৰ্য্যকলাপ প্ৰতিষ্ঠা কৰা আৰু প্ৰতিৰক্ষা কৰা আৰু ইয়াক গঠন কৰা উদ্দেশ্যৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় সকলো কাম কৰাৰ ক্ষমতা থাকিব। সেয়েহে, চি. এ. এম. ইউ. এল. ১২ নং অনুচ্ছেদৰ উদ্দেশ্যে 'ৰাজ্য' হ'লেও, এক স্বতন্ত্ৰ আইনী সত্তা আৰু ইয়াক ৰাজ্য চৰকাৰৰ সৈতে চিনাক্ত বা গণ্য কৰিব পৰা নাযায়। আমি গ্ৰহণ কৰা দৃষ্টিভংগী অনুসৰি, এই গোচৰত অনুচ্ছেদ ১২ ৰ উদ্দেশ্যৰ বাবে চি. এ. এম. ইউ. এল. 'ৰাজ্য' আছিল নে নাই সেয়া পৰীক্ষা কৰাৰ প্ৰয়োজন নাই।

৬. আইনখনৰ ৪৩ নং ধাৰাত উল্লেখ কৰা হৈছে যে বৰ্তমান বলৱৎ হৈ থকা যিকোনো আইনত যিকোনো কথা থকা স্বত্বেও, ৰাজ্য চৰকাৰে যিকোনো পঞ্জীয়নভুক্ত সমবায়ক ঋণ অনুদান প্ৰদান কৰিব পাৰে বা যিকোনো প্ৰকাৰে

বিত্তীয় সাহার্য আগবঢ়াব পাৰে। সেয়েহে, ৰাজ্য চৰকাৰে কে. এ. এম. ইউ. এল.-ক ইয়াৰ উন্নয়নমূলক কাৰ্যকলাপ পূৰণ কৰিবলৈ বা আনকি দৰমহাৰ প্ৰয়োজন পূৰণ কৰাৰ বাবেও কিছু বছৰ ধৰি নিৰন্তৰভাৱে অনুদান-সাহায্যৰ ৰূপত বিত্তীয় সাহায্য আগবঢ়াই আহিছিল কিন্তু তাৰ অৰ্থ এইটো নহয় যে কে. এ. এম. ইউ. এল.-ৰ কৰ্মচাৰীসকলৰ দৰমহা আৰু পৰিশোধ বা কে. এ. এম. ইউ. এল.-ৰ অন্যান্য দায়বদ্ধতা বহন আৰু পৰিশোধ কৰিবলৈ ৰাজ্য চৰকাৰ দায়বদ্ধ। লগতে কে এ এম ইউ এলৰ কৰ্মচাৰীসকলৰ দৰমহা পৰিশোধৰ বাবে আগন্তুক সকলো সময়ৰ বাবে বিত্তীয় সাহায্যৰ সম্প্ৰসাৰণৰ বাবেও ৰাজ্য চৰকাৰক দায়বদ্ধ কৰিব নোৱাৰি। যদি দৰমহা পৰিশোধ কৰা নহয়, তেন্তে চি. এ. এম. ইউ. এল.-ৰ কৰ্মচাৰীসকলৰ প্ৰতিকাৰ হ'ল উপযুক্ত শ্ৰম আইন বা সমবায় সমিতি আইনৰ অধীনত মঞ্চৰ কাষ চাপিবলৈ আইন অনুসৰি চি. এ. এম. ইউ. এল.-ৰ বিৰুদ্ধে ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰা। কিন্তু সমবায় সমিতিৰ কৰ্মচাৰীসকলক প্ৰতিনিধিত্ব কৰা ট্ৰেড ইউনিয়নে, এনে সমবায়ৰ ওপৰত ৰাজ্য চৰকাৰৰ নিয়ন্ত্ৰণ যিমানেই ব্যাপক নহওক, লেখ আবেদন দাখিল কৰি চৰকাৰক সমবায় সমিতিৰ কৰ্মচাৰীসকলৰ দৰমহা বহন আৰু পৰিশোধ কৰিবলৈ বাধ্য কৰিব নোৱাৰে। আৰু সমবায় সমিতিলৈ বিত্তীয় সাহায্যৰ ধাৰাবাহিকতা দাবী কৰাৰ কোনো অধিকাৰ সৃষ্টি কৰা হোৱা নাই, এই ভিত্তিত যে চৰকাৰে কেইবা বছৰ ধৰি এনে সহায় আগবঢ়াই আহিছে। ইয়াৰ প্ৰতিবাদী ৰাজ্য চৰকাৰৰ বিৰুদ্ধে কে এ এম ইউ এলৰ কৰ্মচাৰীসকলৰ ওপৰত কোনো অধিকাৰ দেখুৱাব পৰা নাই বা কোনো বিধি বা চুক্তিৰ অধীনত বা অন্যথা কে এ এম ইউ এলৰ কৰ্মচাৰীসকলৰ দৰমহা/পৰিভূতি সন্দৰ্ভত ৰাজ্য চৰকাৰৰ ফালৰ পৰা কোনো দায়িত্ব দেখুৱাব পৰা নাই।

৭. প্ৰতিবাদীৰ বিদ্বান পৰামৰ্শদাতাই দাবী কৰিছিল যে ২০০৩ (৬) এছচিচি ১ (সংক্ষেপে 'কপিলা হিংগোৰানী ১') ত প্ৰকাশিত *কপিলা হিংগোৰানী বনাম বিহাৰ চৰকাৰত* বিবেচনাৰ বাবে একে বিষয় উত্থাপন হৈছিল আৰু বিষয়টোৰ উত্তৰ তেওঁলোকৰ পক্ষত দিয়া হৈছিল৷নিম্নলিখিত প্ৰশ্নটোৰ প্ৰসংগ বিচৰা হৈছে, যিটো সেই ক্ষেত্ৰত বিবেচনাৰ বাবে উদ্ভৱ হোৱা প্ৰশ্নসমূহৰ ভিতৰত এটা হিচাপে দেখুওৱা হৈছেঃ

> ইয়াত আগতে উল্লেখ কৰা চৰকাৰী কোম্পানী বা নিগমসমূহ ভাৰতৰ সংবিধানৰ ১২ নং অনুচ্ছেদৰ অৰ্থৰ ভিতৰত 'ৰাজ্য' বুলি স্বীকাৰ কৰা স্থিতিৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি, ইয়াৰ বিষয়সমূহৰ ওপৰত গভীৰ আৰু ব্যাপক নিয়ন্ত্ৰণ থকা বিহাৰ ৰাজ্যক ভাৰতৰ সংবিধানৰ ২১ আৰু ২৩ নং অনুচ্ছেদৰ অধীনত নাগৰিকৰ অধিকাৰ মানি চলিবলৈ নিজৰ আৰু/বা নিগমসমূহৰ দায়বদ্ধতা পূৰণ কৰিবলৈ উক্ত কোম্পানূসমূহক সকলো সহায় প্ৰদান কৰিবলৈ দায়বদ্ধ বুলি ধৰিব পাৰি নেকি?

উক্ত প্ৰশ্নটো বিবেচনা কৰাৰ ক্ষেত্ৰত এই আদালতৰ নিম্নলিখিত মন্তব্যসমূহৰ প্ৰসংগও আহ্বান জনোৱা হৈছেঃ

> “৩০. চৰকাৰী কোম্পানী/ৰাজহুৱা খণ্ডৰ উদ্যোগসমূহ "ৰাজ্য" হোৱাৰ বাবে ভাৰতৰ সংবিধানৰ ২১ নং অনুচ্ছেদ অনুসৰি সকলো ব্যক্তিৰ জীৱন আৰু স্বাধীনতাক সন্মান জনোৱাৰ বাবে সাংবিধানিকভাৱে দায়বদ্ধ হ'ব। সেয়েহে, তেওঁলোকে নিজৰ কৰ্মচাৰীসকলৰ ক্ষেত্ৰতো এনে কৰিব লাগিব। সকলো উদ্দেশ্য আৰু অভিপ্ৰায়ৰ বাবে বিহাৰ চৰকাৰ হৈছে একমাত্ৰ অংশীদাৰ। যদিও আইন অনুসৰি, প্ৰতিষ্ঠানটোৰ ঋণদাতাসকলৰ প্ৰতি ইয়াৰ দায়বদ্ধতা ইয়াৰ হাতত থকা শ্বেয়াৰসমূহতে সীমাবদ্ধ থাকিব,

কিন্তু মানৱ অধিকাৰ আৰু/বা নাগৰিকৰ জীৱন আৰু স্বাধীনতাৰ অধিকাৰ বলবৎ কৰাৰ ক্ষেত্ৰত চৰকাৰী প্ৰতিষ্ঠানসমূহৰ ওপৰত ই ব্যৱহাৰ কৰা গভীৰ আৰু ব্যাপক নিয়ন্ত্ৰণৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি ৰাষ্ট্ৰই এনে নিগমসমূহৰ কৰ্মচাৰীসকলৰ অধিকাৰ যাতে উলংঘন নহয় তাৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰখাটোও এক অতিৰিক্ত কৰ্তব্য।"

৩১. গভীৰ আৰু ব্যাপক নিয়ন্ত্ৰণ ব্যৱহাৰ কৰাৰ অধিকাৰে ইয়াৰ ফলস্বৰূপে বিহাৰ চৰকাৰক কৰ্মচাৰীসকলৰ ক্ষেত্ৰত জীৱন আৰু স্বাধীনতাৰ দফাটো সম্পূৰ্ণৰূপে সুৰক্ষিত হোৱাটো চাবলৈ দায়বদ্ধ কৰি তুলিব।সেয়েহে, ভাৰতৰ নাগৰিক চৰকাৰী মালিকানাধীন কোম্পানী/নিগমৰ কৰ্মচাৰীসকলৰ জীৱন আৰু স্বাধীনতা সুৰক্ষিত কৰাটো বিহাৰ চৰকাৰৰ সাংবিধানিক কৰ্তব্য ।প্ৰতিষ্ঠানটোৰ কাম-কাজৰ ওপৰত ইয়াৰ ব্যাপক নিৰীক্ষণৰ অধিকাৰৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি ইয়াৰ এক অতিৰিক্ত দায়বদ্ধতাও আছে।

৩৩. ৰাজ্যখনে ইয়াৰ নিৰীক্ষণৰ নেতৃত্ব দিয়া আৰু/বা গভীৰ আৰু ব্যাপক নিয়ন্ত্ৰণৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি, এইটো ক'বলৈ অনুমতি দিব নোৱাৰি যে ই ৰাজ্য চৰকাৰৰ উদ্যোগসমূহৰ প্ৰকৃত অৱস্থাটো নাজানিছিল আৰু/বা এইটো অন্ধকাৰত ৰখা হৈছিল যে তেওঁলোকৰ কৰ্মচাৰীসকলক বছৰ বছৰ ধৰি দৰমহা দিয়া হোৱা নাছিল যাৰ ফলত তেওঁলোকৰ অনাহাৰত মৃত্যু হৈছিল আৰু/বা বৃহৎ সংখ্যক কৰ্মচাৰীয়ে আত্মহত্যা কৰিছিল। দায়বদ্ধতাৰ ধাৰণা এটা কৰ্তৃপক্ষক প্ৰদান কৰা ক্ষমতাৰ পৰা উদ্ভৱ হয়।

৩৪. কোম্পানীসমূহৰ দৈনন্দিন কাম-কাজৰ ক্ষেত্ৰত ৰাজ্য দায়বদ্ধ নহ'বও পাৰে, কিন্তু ৰাজহুৱা খণ্ডৰ উদ্যোগসমূহৰ দ্বাৰা সাংবিধানিক কৰ্তব্য আৰু কাৰ্য্য সম্পাদন কৰাত ব্যৰ্থ হোৱাৰ বাবে ইয়াৰ দায়বদ্ধতা উদ্ভৱ হ'ব, যাৰ সন্দৰ্ভত ৰাজ্যখনৰ সাংবিধানিক দায়বদ্ধতা আছে। ৰাজ্যখনে এক বিশ্বাসযোগ্য ক্ষমতাত কাম কৰে। এই প্ৰকাৰৰ গোচৰ ৰাজ্যৰ ফালৰ পৰা হোৱা বিফলতাক এই দৃষ্টিকোণৰ পৰাও চাব লাগিব যে বিধিবদ্ধ কৰ্তৃপক্ষই এই দিশত প্ৰণয়ন কৰা সামাজিক কল্যাণ আইন, যেনেঃ দৰমহা পৰিশোধ আইন, নূন্যতম মজুৰি আইন ইত্যাদি বলৱৎ কৰাত ব্যৰ্থ হৈছে আৰু/বা অৱহেলা কৰিছে। ভাৰতৰ সংবিধানৰ চতুৰ্থ অংশত উল্লেখ কৰা এনে কল্যাণমূলক কাৰ্যকলাপে নিঃসন্দেহে ৰাজ্যখন এখন কল্যাণকামী ৰাজ্য হোৱাৰ বাবে আৰু ইয়াৰ বিধিবদ্ধ কৰ্তৃপক্ষৰ ওপৰত আইনীভাৱে কৰিবলৈ বাধ্য সকলো কাম কৰাৰ দায়িত্ব নিৰ্ভৰ কৰিব।”

এই কথাটোৰ প্ৰসংগ উত্থাপন হৈছে যে এই আদালতে বিহাৰ চৰকাৰক চৰকাৰী নিগম/কোম্পানীসমূহৰ কৰ্মচাৰীসকলৰ দৰমহা বিতৰণৰ বাবে ৫০ কোটি টকা মুকলি কৰি উচ্চ ন্যায়ালয়ত জমা দিবলৈ নিৰ্দেশ দিছিল।প্ৰতিবাদীৰ যুক্তি হ'ল যে উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ নিৰ্দেশনা উক্ত দৃষ্টিভংগীৰ সৈতে সামঞ্জস্যপূৰ্ণ।

৯৮. প্ৰতিবাদীৰ বিদ্বান পৰামৰ্শদাতাই কপিলা হিংগোৰানী বনাম বিহাৰ চৰকাৰ -২০০৫ (২) এছচিচি ২৬২ (সংক্ষেপে 'কপিলা হিংগোৰানী ২') গোচৰ সন্দৰ্ভত আদালতে কৰা মন্তব্যকো ভিত্তি হিচাপে গ্ৰহণ কৰিছিল। উক্ত পৰ্যবেক্ষণসমূহঃ

“২৬. সেয়েহে, বছৰ বছৰ ধৰি দৰমহা নোপোৱা ৰাজহুৱা খণ্ডৰ উদ্যোগৰ কৰ্মচাৰীসকলৰ অৰ্থাৎ নাগৰিকৰ এটা অংশৰ প্ৰতি ইয়াৰ কোনো সাংবিধানিক কৰ্তব্য নথকাৰ বাবে বিহাৰ চৰকাৰে গ্ৰহণ কৰা স্থিতিক আমি ভাল বুলি নকওঁ।

২৭. জাৰি কৰা নিৰ্দেশনাবোৰ কেৱল এককালীন নিৰ্দেশনা আছিল বুলি বিহাৰ চৰকাৰৰ হৈ আগবঢ়োৱা ভাষ্যকো আমি প্ৰশংসা কৰা নাই। নিৰ্দেশনাৰ ৪ নং দফাত স্পষ্টকৈ উল্লেখ কৰা হৈছিল যে বৰ্তমানৰ বাবে চৰকাৰে নিগমসমূহৰ কৰ্মচাৰীসকলক দৰমহা প্ৰদানৰ বাবে উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ সন্মুখত ৫০ কোটি টকাৰ ৰাশি জমা দিব। তদুপৰি, বিষয়টো ছয় মাহৰ পিছত পুনৰ উত্থাপন কৰিবলৈ নিৰ্দেশ দিয়া হৈছিল।”

এই আদালতে লগতে বিহাৰ চৰকাৰৰক অতিৰিক্ত ৫০ কোটি টকা আৰু ঝাৰখণ্ড চৰকাৰক ৰাজহুৱা খণ্ডৰ উদ্যোগসমূহৰ দৰমহাৰ বকেয়া পূৰণৰ বাবে ২৫ কোটি টকা জমা দিবলৈ অন্তৰ্বৰ্তীকালীন নিৰ্দেশনা জাৰি কৰে।

৯. আমি উক্ত সিদ্ধান্ত দুটা সতৰ্কতাৰে পৰীক্ষা কৰিছো। এই দুয়োটা সিদ্ধান্ত সংবিধানৰ ৩২ নং অনুচ্ছেদৰ অধীনত এখন লেখ আবেদনত দিয়া অন্তৰ্বৰ্তীকালীন আদেশ। উক্ত নিৰ্দেশসমূহে অৱশেষত উত্থাপন কৰা বিষয়/প্ৰশ্নবোৰৰ সিদ্ধান্ত লোৱা নাই বা কোনো আইনৰ নীতিৰ দ্বাৰা নিৰ্ধাৰণ কৰা নাই। ওপৰত আহৰণ কৰা পৰ্যবেক্ষণসমূহৰ লগতে অন্যান্য পৰ্যবেক্ষণ আৰু নিৰ্দেশনাবোৰ সম্পূৰ্ণৰূপে অস্থায়ী যিটো কপিলা হিঙোৰানী (১) ত নিম্নলিখিত পৰ্যবেক্ষণবোৰৰ পৰা স্পষ্ট হ'বঃ

"আমি অৱশ্যে এই কথাও খৰতকীয়াকৈ সংযোগ কৰিবলৈ আগবাঢ়িছো যে উল্লিখিত পৰামৰ্শ দিয়াৰ দৰে এখন আইন প্ৰণয়ন কৰাৰ অভিপ্ৰায় নাই, যিটো ৰাজ্যখনে প্ৰত্যক্ষ বা পৰোক্ষভাৱে পৰিশোধ কৰিবলৈ দায়বদ্ধ।

সকলো পৰিস্থিতিত ৰাজহুৱা খণ্ডৰ উদ্যোগ বা চৰকাৰী কোম্পানীৰ কৰ্মচাৰীসকলৰ দৰমহা/পাৰিশ্ৰমিক।

আমি আগতে বৰ্ণনা কৰাৰ দৰে কেৱল কওঁ যে যেতিয়া ইমান দীঘলীয়া সময়ৰ বাবে ৰাজহুৱা খণ্ডৰ উদ্যোগৰ কৰ্মচাৰীসকলক দৰমহা পৰিশোধ নকৰাৰ বাবে কৰ্মচাৰীসকলৰ দুৰ্ভিক্ষত মৃত্যু আৰু/বা আত্মহত্যা জড়িত ইমান ডাঙৰ মানৱ অধিকাৰ সমস্যা সংঘটিত হৈছে তেতিয়া ৰাজ্যখনে ইয়াৰ দায়বদ্ধতাৰ পৰা হাত সাৰিব নোৱাৰে।

এই আদেশ পৰৱৰ্তী সময়ত বা শেষত গৃহীত হ'ব পৰা যিকোনো আদেশ সাপেক্ষে হ'ব।"

কপিলা হিঙ্গোৰানী (দ্বিতীয়) ত স্থিতিটো তলত দিয়া ধৰণে স্পষ্ট কৰা হৈছেঃ

"আমি এইটো স্পষ্ট কৰি দিছোঁ যে আমি বিহাৰ আৰু ঝাৰখণ্ড ৰাজ্যসমূহে এই ভিত্তিত উপৰোক্ত নিৰ্দেশনা জাৰি কৰা নাই যে তেওঁলোকে ৰাজহুৱা খণ্ডৰ উদ্যোগৰ কৰ্মচাৰীসকলৰ দৰমহা দিবলৈ বাধ্য কিন্তু এই ভিত্তিত যে কৰ্মচাৰীসকলৰ মানৱ অধিকাৰ আছে আৰু লগতে ২১ নং অনুচ্ছেদৰ অধীনত এক মৌলিক অধিকাৰ আছে যাক ৰাজ্যসমূহে সুৰক্ষিত কৰিবলৈ বাধ্য। এই আদালতৰ দ্বাৰা ৯.৫.২০০৩ ত জাৰি কৰা নিৰ্দেশনা আৰু ইয়াত জাৰি কৰা নিৰ্দেশনাবোৰ সংশ্লিষ্ট কৰ্মচাৰীসকলৰ মানৱ আৰু মৌলিক অধিকাৰ প্ৰসাৰৰ বাবে আৰু তেওঁলোকৰ বকেয়া দৰমহাৰ আইনী অধিকাৰ

বলবৎ কৰাৰ জৰিয়তে নহয়। সংশ্লিষ্ট কৰ্মচাৰী বা শ্ৰমিকসকলক প্ৰদান কৰিবলগীয়া দৰমহাৰ পৰিমাণ নিঃসন্দেহে সঠিক প্ৰক্ৰিয়াৰে নিৰ্ণয় কৰা হ'ব। অৱশ্যে, এই নিৰ্দেশনাবোৰ জাৰি কৰা হয় যিবোৰ তেওঁলোকৰ জীয়াই থকাৰ বাবে প্ৰয়োজনীয়।”

এনেদৰে এইটো স্পষ্ট যে নিৰ্দেশনাবোৰ কৰ্মচাৰীসকলৰ আইনী অধিকাৰৰ ওপৰত আধাৰিত নাছিল, কিন্তু অনাহাৰত মৃত্যু আৰু আত্মহত্যাৰ সৈতে জড়িত মানৱ অধিকাৰৰ সমস্যাৰ মোকাবিলা কৰিবলৈ দিয়া হৈছিল।কিন্তু এই গোচৰটোত ‘ৰাজ্য’ৰ সংজ্ঞাৰ উত্তৰ দিয়া নিগম/সংস্থাসমূহৰ কৰ্মচাৰীসকলে ৰাজ্য চৰকাৰৰ পৰা দৰমহা পোৱাৰ আইনী অধিকাৰ আছে বুলি ভিত্তিত আগবাঢ়ি গৈ সকাহ দাবী আৰু প্ৰদান কৰা হয়। দৰাচলতে কপিলা হিংগোৰানী (১ম) আৰু (২য়) বিশেষভাৱে এনে ঋণাত্মক অধিকাৰ।

১০. নজিৰ হৈছে এনে এক নীতি স্থাপন কৰা ন্যায়িক সিদ্ধান্ত যাক ৰেচিঅ' ডিচিডেণ্ডি বুলি অভিহিত কৰা হয় আৰু যিয়ে ভৱিষ্যতৰ গোচৰৰ বাবে এক কৰ্তৃত্বশীল পথ প্ৰদৰ্শক হিচাপে কাম কৰে। কিন্তু যিটো অন্তৰৱৰ্তীকালীন আদেশে কোনো সমস্যাৰ নিৰ্ণায়ক সমাধান নকৰে, সেই আদেশক নজিৰ বুলি ধৰিব নোৱাৰি। এনে অন্তৰৱৰ্তীকালীন আদেশৰ সমৰ্থনত যিকোনো যুক্তি বা তথ্য কেৱল সাময়িক আৰু চূড়ান্ত নহয়। এনে প্ৰাথমিক অনুসন্ধানৰ ভিত্তিত জাৰি কৰা যিকোনো অন্তৰৱৰ্তীকালীন নিৰ্দেশনা হৈছে বিষয়টোৰ চূড়ান্ত সিদ্ধান্ত লোৱালৈকে যথাৰ্থ অৱস্থা বজাই ৰখাৰ বাবে লোৱা অস্থায়ী ব্যৱস্থা, যাতে চূড়ান্ত শুনানিৰ পূৰ্বে বিষয়টো যাতে অৰ্থহীন বা ফেইট অকমপ্লি হিচাপে প্ৰতিপন্ন নহয় সেয়া নিশ্চিত কৰিব পাৰি।কপিল হিংগোৰানী (১) আৰু (২) ৰ পৰ্যবেক্ষণ আৰু নিৰ্দেশনাবোৰ অস্থায়ী কাৰণৰ ওপৰত প্ৰতিৰ্ষ্ঠিত হোৱাৰ অন্তৰৱৰ্তীকালীন নিৰ্দেশনা হোৱাৰ বাবে, মানৱ অধিকাৰ উলংঘনৰ এক

অৰাজহুৱা পৰিস্থিতিৰ সৈতে জড়িত সেই গোচৰৰ অদ্ভুত তথ্যত সীমাবদ্ধ যাৰ ফলত অনাহাৰত মৃত্যু আৰু বহু বছৰ ধৰি বৃহৎ সংখ্যক ৰাজহুৱা খণ্ডৰ উদ্যোগৰ কৰ্মচাৰীক দৰমহা পৰিশোধ নকৰাৰ ফলত আত্মহত্যাৰ কোনো মূল্য নাই।অন্তৰ্বৰ্তীকালীন নিৰ্দেশনাবোৰ স্পষ্টভাৱে সংবিধানৰ অনুচ্ছেদ ১৪২-ৰ অধীনত অতি-সাধাৰণ ক্ষমতাৰ প্ৰয়োগতো আছিল। প্ৰতিবাদীয়ে দাবী কৰাৰ দৰে এনে অস্থায়ী কাৰণবোৰক চূড়ান্ত সিদ্ধান্ত হিচাপে গ্ৰহণ কৰাটো সম্ভৱ নহয়।যদি সেই পৰ্যবেক্ষণবোৰ চূড়ান্ত সিদ্ধান্ত হিচাপে লোৱা হয়, তেন্তে ইয়াৰ ফলত প্ৰতিটো সুবিধাবঞ্চিত গোট বা প্ৰতিজন নাগৰিক বা প্ৰতিগৰাকী নিবনুৱা ব্যক্তি অত্যাধিক কষ্টৰ সন্মুখীন হৈ এই আদালত বা উষ্চ ন্যায়ালয়ৰ কাষ চাপিব পাৰে। অধিকাৰ উলংঘন কৰা আৰু ৰাজ্য চৰকাৰক খাদ্য, আশ্ৰয়, বস্ত্ৰ, দৰমহা, চিকিৎসা আৰু শিক্ষা, যদি অধিক নহয়, পূৰণ কৰাৰ বাবে তেওঁলোকক ভাত্তা প্ৰদান কৰাৰ প্ৰয়োজন হোৱা এক পৰমাদেশ বিচাৰে। নিশ্চিতভাৱে কপিলা হিঙ্গোৰানী (প্ৰথম) আৰু (দ্বিতীয়) ৰ অভিপ্ৰায় সেইটো নাছিল।

১১. উপস্থিত ক্ষেত্ৰখনত যিটো স্পষ্টভাৱে আছে সেয়া হ'ল ভাৰতীয় ইস্পাত কৰ্তৃপক্ষ বিচাৰপীঠ ইউনিয়ন ৱাটাৰফ্ৰন্ট ৱৰ্কছ ২০০১(৭) এছচিচি ১ গোচৰত এই আদালতৰ সাংবিধানিক বিচাৰপীঠে নিৰ্ধাৰণ কৰা আৰু পুনৰাবৃত্তি কৰা নীতি য'ত এই আদালতে স্পষ্টভাৱে ৰায় দিছিলঃ

> "আমি এই কথা স্পষ্ট কৰিব বিচাৰো যে ৰাজহুৱা কাৰ্য আৰু কৰ্তব্য সিদ্ধান্ত কৰাৰ সময়ত চৰকাৰৰ সঁজুলি বা সংস্থা চৰকাৰী কোম্পানী/নিগম/সমাজক ৰাজহুৱা আইন-সাংবিধানিক বা প্ৰশাসনিক আইন-ৰ ক্ষেত্ৰত চৰকাৰৰ দৰে একে সীমাবদ্ধতাৰ অধীন হ'ব লাগিব, যাতে তেওঁলোকে সকলো উদ্দেশ্যৰ বাবে কেন্দ্ৰ/ৰাজ্য চৰকাৰৰ প্ৰতিনিধি

হৈ পৰে যাতে এনে চৰকাৰক বিভিন্ন কেন্দ্ৰীয় আৰু/বা ৰাজ্যিক আইনৰ অধীনত বা ব্যক্তিগত আইনৰ অধীনত তেওঁলোকৰ সকলো কাৰ্য, দায়বদ্ধতা আৰু বাধ্যবাধকতাৰ মাজত সাঙুৰি ল'ব পাৰি।"

(গুৰুত্ব আৰোপ কৰা হৈছে)

১২. সেয়েহে, আমি কপিলা হিঙ্গোৰানী (১) আৰু (২) ৰ অস্থায়ী পৰ্যৱেক্ষণৰ ওপৰত উত্তৰদাতাই আগবঢ়োৱা ব্যাখ্যাক নাকচ কৰোঁ কাৰণ ৰাজহুৱা খণ্ডৰ উদ্যোগসমূহৰ কৰ্মচাৰীসকলৰ দৰমহা আৰু অন্যান্য বকেয়া পৰিশোধৰ বাবে চৰকাৰ দায়বদ্ধ। আমি বিবেচনা কৰা মতে উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ সিদ্ধান্তটো বাহাল ৰাখিব নোৱাৰি।

১৩. আমি সেই অনুসৰি এই আবেদনত অনুমতি প্ৰদান কৰোঁ। খণ্ড বিচাৰপীঠ আৰু উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ বিদ্বান এজনীয়া বিচাৰপীঠে দিয়া আদেশ নাকচ কৰা হ'ল আৰু চি. এ. এম. ইউ. এল.-ৰ কৰ্মচাৰীসকলৰ তেওঁলোকৰ অভিযোগ নিষ্পত্তিৰ বাবে আইনত উপলব্ধ এনে কাৰ্য সম্পন্ন কৰাৰ অধিকাৰৰ প্ৰতি পক্ষপাতিত্ব নকৰাকৈ লেখ আবেদনখন বৰ্খাস্ত কৰোঁ।লগতে আমি এইটোও যোগ দিব খোজো যে এই সিদ্ধান্ত ৰাজ্য চৰকাৰে কোনো আঁচনি প্ৰস্তুত চুক্তি বা চি. এ. এম. ইউ. এল.-ৰ কৰ্মচাৰী বা একে ধৰণৰ আন ব্যক্তিসকলক কোনো সকাহ বা লাভ প্ৰদান কৰিবলৈ গঠন কৰা চুক্তিৰ পথত হেঙাৰ হ'ব নোৱাৰে।

ন্যায়াধীশ

[আৰ. ভি. ৰবীন্দ্ৰন]

ন্যায়াধীশ

[মাৰ্কণ্ডেয় কাটজু]

নতুন দিল্লী।

১৭ মাৰ্চ, ২০০৯

অনুবাদঃ দিতিমণি গগৈ

স্পেচিয়েল অফিচাৰ

অনুবাদ শাখা

Disclaimer- The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

"স্থানীয় ভাষা লৈ অনূদিত এই ৰায় গোচৰত জড়িত পক্ষই বুজি পোৱাৰ উদ্দেশ্যে সীমিত ব্যৱহাৰৰ বাবেহে । ইয়াৰ বাদে অন্য ক্ষেত্ৰত অনূদিত ৰূপ ব্যৱহৃত নহ'ব। সকলো ব্যৱহাৰিক আৰু বিভাগীয় কামৰ লগতে ৰায়ৰ কাৰ্য্যকৰী কৰণ আৰু ৰূপায়ণৰ ক্ষে ত্ৰতো এই ৰায়ৰ ইংৰাজী সংস্কৰণটোৱেই সঠিক বুলি বিবেচিত হ' ব।"